

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ
ULUSLARARASI BAKALORYA DİPLOMA PROGRAMI

TÜRKÇE A DERSİ
UZUN TEZİ

“ETKİLEŞİM, ONUN ‘MAYA’SINDA VAR!”

-BİTMEYEN SERENAD-

Kılavuz Öğretmen: Havva Reyhan

Öğrencinin Adı: Mert

Öğrencinin Soyadı: Özdemir

Diploma Numarası: D1129-0148

Ödevin Sözcük Sayısı: 3843

Araştırma Sorusu: Deneyimler, dış dünyayla etkileşim ve tarihsel gerçeklikler bağlamında incelendiğinde; *Serenad* adlı yapıtın odak figürü Maya Duran’ın karar verme sürecine etki eden bireysel, çevresel ve toplumsal etkenler nelerdir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı A1 dersi kapsamında yazılmış olunan bu tezde, Zülfü Livaneli'nin *Serenad* adlı yapıtında, yapıtın odak figür Maya'nın kişisel kararlarına etki eden ve yaşamına yön veren bireysel ve sosyal özellikler; kişisel deneyimler, çevresel faktörler ve tarihsel gerçeklikler çerçevesinde ele alınmıştır.

Çalışma giriş gelişme ve sonuç olarak üç anlam birimine bölünerek yazılmıştır. Giriş bölümünün ilk kısmında, sosyoloji ve psikoloji gibi sosyal bilimlere ait çeşitli kaynaklardan yapılan araştırmalardan yola çıkarak "kimlik gelişimi"nin tanım bilgisine yer verilmiş ve sosyal bir varlık olan bireyin kişilik gelişimini etkileyen kalıtsal, etnik, çevresel ve tarihsel olgular, tanım dâhilinde örneklendirilmiştir. Ardından, kişilik gelişimini tamamlamış bir bireyin, yaşamına yön veren kararları alma sürecinde; kendi yaşanmışlıklarının ve birikimlerinin onu nasıl yönlendirebileceği "bireysel"; içinde bulunduğu koşullar ve yaşadığı çevreyle olan etkileşimi "çevresel", tarihsel gerçekliklerin ve geçmişe ait köklerinin/etnik kökeninin getirdiği özelliklerin onu, hangi açılardan etkileyebileceği konusu ise "toplumsal" bağlamda değerlendirilmiştir.

Genel bilgilerin ardından giriş bölümünün ikinci kısmında, çalışmaya konu olan Zülfü Livaneli'nin yapıtı, *Serenad*, yapıttaki odak (kadın) figür Maya Duran'ın başından geçenlerin neden-sonuç bağıntısıyla verildiği olay örgüsü üzerinden tanıtılmıştır. Bu kısım; bir önceki bölümde belirtilen "bireysel, çevresel ve toplumsal özelliklerin kişilerin bireysel kararlarına etki etme deki rolleri" konusunun, Maya Duran'ın yaşamı üzerinden somutlandığı kısımdır. Böylelikle giriş bölümünde yapıtın içeriği hakkında genel bilgiler verilirken, yapıtta söz edilen dönemlerin tarihsel, sosyal gerçeklikleri ve bu gerçekliklerin Maya Duran'ın yaşamına

yansımaları hakkında değerlendirme yapılmış; çalışmanın bundan sonraki bölümlerinde, hangi açılardan konuya yaklaşılabileceğinin bir özeti yapılmıştır.

Çalışmanın gelişme bölümünde ise, üç ana baş altında odak kadın figürün aldığı kararlara etki eden tarihsel olaylar, çevresel şartlar ve bireysel özellikler; neden-sonuç bağlamında yorumlanmıştır. Burada bireysel nedenler Maya figürünün yaşamından yola çıkılarak, bireyin yaşadığı duygusal ilişkiler ve bireyin eğitim durumuna yönelik nedenler olarak iki alt başlığa ayrılırken; yan figürlerden ve roman atmosferinden yola çıkılarak çevresel etkenler; bireyin çevresiyle etkileşimi ve içinde bulunduğu koşullar, 'aile' kavramı ve 'annelik' olgusu olarak iki alt başlıkla açıklanmış; yapıtın arkaplanındaki tarihsel ve toplumsal gerçeklik baz alınarak da son başlık olan toplumsal olgular, 'etnik kökenin bireyin yaşamına etkisi' ve yapıtta sözü edilen dönemlere ait tarihsel gerçeklikler alt başlıkları kapsamında incelenmiştir.

Sonuç bölümünde ise konunun temelleri üzerinden hareketle figürün hem toplum içindeki konumunu belirleyen hem de yaşamına yön veren kritik kararlarına etki eden durumların, belirleyici niteliğinin boyutları hakkında, genel bir kanıya ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu genel kanıda olay örgüsü gelişme bölümünde irdelenmiş olan kavramlarla bütünleştirilerek tekrar anlatılmış, yazarın roman ve onun odak figürü aracılığıyla yansıtmak istediği mesaja yönelik önermeler; çalışmada sunulan fikirler dahilinde geliştirilmiştir.

Çalışma boyunca, odak figür Maya Duran'ın yaşamına yön veren durumlar, örnekler dâhilinde yorumlansa da, yapıtın kurmaca gerçekliği içinde yer alan yan figürlerin yaşamlarından alınarak kurguya yansıtılan ve yapıtta ana sorunsalı güçlendirici rol oynayan birtakım olaylara da, çalışmanın konusuyla koşut olmasından dolayı yer verilmiştir.

Araştırma süresince, bilimsel çalışma yöntemleri uygulanarak bir romanın, çözümleme teknikleri kullanılarak, tarafsız bir gözle değerlendirilmesine çalışılmış; yararlanılan kaynaklar ise çalışmanın sonunda yer alan “kaynakça” bölümünde belirtilmiştir.

Kelime sayısı: 470

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ	6
2. KİŞİNİN KARAR VERME SÜRECİNE ETKİ EDEN OLGULAR.....	7
2.1 BİREYSEL NEDENLER.....	8
2.1.a. Bireyin Yaşadığı Duygusal İlişkiler.....	9
2.1. b. Bireyin Eğitim Durumuna Yönelik Nedenler	10
2.2. ÇEVRESEL ETKENLER	11
2.2.a. Bireyin, Çevresiyle Etkileşimi Ve İçinde Bulunduğu Koşullar	12
2.2.b. "Aile" Kavramı ve "Annelik" Olgusu.....	12
2.3. TOPLUMSAL OLGULAR.....	15
2.3.a. Etnik Kökenin, Bireyin Yaşamına Etkisi	16
2.3.b. Yapıtta Sözü Edilen Dönemlere Ait Tarihsel Gerçeklikler	19
3. SONUÇ	22

Araştırma Konusu: Zülfü Livaneli'nin *Serenad* adlı yapıtında yer alan odak figür Maya'nın kişisel kararlarına etki eden ve yaşamına yön veren bireysel, çevresel ve toplumsal etkenlerin; kişisel deneyimler, dış dünyayla etkileşim ve tarihsel gerçeklikler bağlamında incelenmesi

1.GİRİŞ

Bir bireyin kendine özgü yapısını ve davranış biçimlerini belirleyen ana özellik olarak tanımlanan ‘karakteri’nin; oluşumunda kalıtsal özelliklerinin yanında yetiştiği ortamın, yaşadığı çevresel şartların, etnik ve kültürel koşulların ve hayatına giren insanların etkisi çok fazladır. İnsan karakteri bu gelişim sürecinin belli bir kısmında oluşur ve belli süreçte oturan bu karakter, hem kişi hem de toplum tarafından benimsenir. Toplumun özellikleri, aile ve okul çevresi karakterin sürekli değişim ve gelişiminde etkilidir. İnsan, hayatı boyunca kişiliğini etkileyen pek çok insan tanıyabilir ve önemli olaylar yaşayabilir. Bu olaylardan etkilenerek bir duygu ve düşünce fırtınası içine girer ve hayatını sorgulamaya başlar. Yaşadığı bu olaylardan sonra genel olarak karakteri korunsa da farklı zaman aralıklarında dış dünyaya bakış açısı değişebilir.

Bir kişi hayatıyla ilgili önemli bazı kararları alırken geçirdiği seçim sürecinde hayatına giren diğer insanların etkisi çok büyüktür. Kararların doğruluğunu belirleyici olan ise duyguların ve mantığın ideal bir süzgeçten geçirilip düzgün şekilde kontrol edilebilmesidir. Hayatını tamamen değiştirmek isteyen kişinin bu önemli kararı verirken yaşayacağı değişim sonucunda da ne ile karşılaşabileceğini tahmin etmesi pek mümkün değildir. Büyük bir amaç ya da zevk uğruna bu kararları alırken daha değersiz olduğu düşünülen küçük şeylerden fedakârlık yapmak zorunda kalabilir. Bu yüzden kararlarını bir mantık süzgecinden geçirmesi gereklidir. Bu psikolojik ve sosyolojik bazlı olgular çerçevesinde Livaneli’nin *Serenad* adlı yapıtına bakıldığında; odak figür olan Maya’nın yapıtın olay örgüsü boyunca yaşadıklarının, onun kişiliğine yön veren ve hayatını etkileyen deneyimler/olaylar olgusunu söylemek yanlış olmaz. Öyle ki; *Serenad* yapıtında; insan karakterinin oluşmasında yaşadığı çevresel şartların, koşulların ve hayatına giren farklı insanların çok önemli bir etkisinin olduğu ana karakter Maya Duran’ın hayatı üzerinden okura aktarılmıştır. Kişinin ailesi ve yetiştiği ortamın yapısı,

karakterinin oluşum sürecinde büyük rol oynar. Ayrıca yapıtta bireyin ‘mantık süzgeci’nin ne derece ideal olması gerektiği Maya’nın aldığı kararlar üzerinden okura aktarılmıştır. Bu karakterin yaşadığı farklı psikolojik durumlar, kısa bir zaman aralığı içinde yaşadığı önemli olaylara ve hayatına giren farklı kişilerin etkisine bağlanmıştır. Dolayısıyla yapıtın odak figürü olan Maya’nın yaşadıkları; bireysel, çevresel ve toplumsal faktörler üzerinden değerlendirilebilecek olmaktadır ve bu yaşanmışlıkların onun kişiliğine ve yaşamına olan etkisi de ayrıca incelenebilecek bir neden-sonuç ilişkisidir.

2. KİŞİNİN KARAR VERME SÜRECİNE ETKİ EDEN OLGULAR

Hayatımız; anlık aldığımız, uzun süreçlerle etraflıca düşündüğümüz, diğerlerine nispeten ‘zor’ veyahut kolay alabildiğimiz, sayısız ve hayatımızı sürdürmek için almak zorunda olduğumuz kararlarla doludur: Ne yiyeceğimiz ve giyeceğimizden, evlenip evlenmeyeceğimize kadar... Dolayısıyla, seçim hakkımızı hayatımızın her anında en üst düzeyde kullanmaya çalışırız. Bu, kişiliğimizin merkezidir ve özgür iradenin tam olarak tanımıdır. Öyle ki özgür irade; kişinin eylemlerini, arzu, niyet ve amaçlarına göre kontrol altında tutabilme ve belirleme gücüdür. Özgür irademizle alabileceğimiz kararların sayısı ve hayatımızdaki etkinliği sonsuzdur: Bazen bizi dünyanın en mutlu insanı yapacak kadar olumlu, bazense bizi çok pişman edebilecek olumsuz kararlar alırız. Adımıza ‘olumlu’ kararlar almamıza etki eden birçok olgu vardır ve bu olgular bizi etkileyen olayların çeşitliliğine göre bireysel, çevresel ve toplumsal olarak ayrılabilir. İyi sağlıklı veyahut olumlu değerlendirilen kararları almak içinse görünüşte duygusal ve rasyonel yani akla dayalı güçlerimizi dengelememizi gerektirir. Kesin olarak mevcut durumu algılamak, geleceği doğru olarak tahmin etmek, başkalarının düşüncelerini kavramak ve belirsizlikle ilgilenmek iyi bir karar almanın önkoşullarıdır. Ancak bunu başarmak elimizde olmayan nedenler yüzünden her zaman mümkün olmayabilir. *Serenad*

yapıtında da Maya Duran karakterinin önemli kararlar alırken özgür iradesi dışında yaşamına etki eden bireysel, çevresel ve toplumsal nedenler, yukarıda bahsi geçen olgular kapsamında anlatılmıştır.

2.1 BİREYSEL NEDENLER

Her bireyin yaşadığı bir hayatı, edindiği tecrübeler ve yaşanmışlıkları vardır. Ortak bir olay karşısında bile karakterleri, etnik kökenleri, kültür değerleri, eğitimleri ve en önemlisi yaşanmışlıkları farklı olan her insanın tepkileri de farklıdır. Aynı ailede eşit şartlarda büyüyen kardeşler bile çok farklı karakterlere sahip olabilmekte, farklı düşünce ve duygu durumlarından dolayı aynı olay karşısında farklı tepki verebilmektedir. Yapıtın odak figürü olan Maya'nın ağabeyiyle arasında yaşadığı durum da bu “çatışma” durumuna örnek olabilir.

“Ağabeyime anlattım, inanmadı. Bunun üzerine eski nüfus cüzdanındaki “mühtedi” yazısını gösterdim. Şaşkınlık ve öfkeyle doldu yüzü. Beni çok üzen ve ilişkimizin soğumasına yol açan bir söz söyledi.

“Demek ki bizim de kanımız pismiş.”

“Ne diyorsun sen?” dedim. “Babaannem, babam, sen, ben. Biz buyuz. Ne demek kanımız pis? Pis kan olur mu?” (Livaneli, 95-96)

“Sen benim abim değil misin? ”

“Abinim ama hayatlarımız ve dünyaya bakışımız açısından iki yabancı gibiyiz. Lütfen herkes kendi yoluna gitsin.” (Livaneli, 143)

Öyle ki aynı evde büyümüş olmalarına rağmen onların arasındaki karakter farklılığı aralarında büyük bir çatışmaya ve hatta ayrılığa yol açacak kadar büyüktür.

2.1.a. Bireyin Yaşadığı Duygusal İlişkiler

Duygularımız karar verme sürecimizin ayrılmaz bir parçasıdır. En temel duygularımız, hayatımızı tehdit eden durumlarda etkin, hızlı ve bilinçsiz kararlar alabilme konusunda oldukça gelişmiştir. Özellikle gündelik işlerde karar alırken tecrübelerimize dayalı duygularımızı yoğun bir şekilde kullanırız. Önemli olan duygularımıza güvenerek karar almak değil, karar alırken hangi duygulardan yararlandığımızdır. Örneğin, öfke ile aldığımız kararlar daha bencil, aceleci ve riskliken, üzüntü doğru karar alınmasını sağlayan nadir duygulardan biri olabilmektedir.

Maya karakterinin bir kadın olarak yaşadığı olumsuzluklar karşısındaki duyguları ve en üzüntülü anlarında bile sergilediği gerçekçi tavır, bu kapsamda bakıldığında, dikkat çekicidir. *Serenad*'da Maya karakterinin yaşadığı farklı psikolojik durumlar kısa bir zaman aralığı içinde başına gelen ve rutin hayatının aniden değişmesine yol açan önemli olaylara ve hayatına giren farklı kişilerin etkisine ve bu kişilerle yaşadığı duygusal ilişkilere bağlanmıştır. Maya'nın hayatına giren ve kişiliğindeki değişime en çok katkı sağlayan (kocasısı Ahmet'in ve sevgilisi Tarık'ın yanında) kişi Prof. Wagner olmuştur.

“Bugüne kadar iki erkekle yatağa girmiştım. Kocam Ahmet ve Tarık'la. Üçüncü erkek profesör olmuştu ve ben bundan garip bir huzur duymuştım. Cinsellikle hiç ilgisi olmayan tuhaf bir huzur. (...) Daha önce yatağa girdiğim iki erkekte cinsellik vardı ama bu temiz şefkat ve huzur yoktu. Onlarla olan, birbiri ile bütünleşmeyen, hatta güvenmeyen iki yabancı bedenin birleşmesi gibiydi.” (Livaneli, 159)

Maya ne aşk, ne cinsellik yaşadığı ve hatta aynı dili bile paylaşmadığı bu yaşlı erkekten çok etkilenmiş ve karakteri en çok onunla olgunlaşmıştır. Tanıştığı karakterler ve yaşadığı farklı olaylar Maya'nın radikal kararlar almasına neden olmuştur çünkü onda üzüntü, aşk gibi kuvvetli duyguların varolmasına ve bu duyguların onun karar mekanizmasını etkilemesine yol açmıştır.

2.1. b. Bireyin Eğitim Durumuna Yönelik Nedenler

Eğitim insana belirli konularda bilgi sağlar, değer sistemlerini ve inançlarını etkiler ve her açıdan hayata bakışını belirler. Bundan daha önemlisi eğitim, kişinin mesleğini ve toplumdaki statüsünü, ailesine sağlayacağı imkân ve itibarı belirler.

Hemen herkes iyi bir eğitimin önemini kabul eder. Ancak insan hayatında şansın ve rastlantıların çok büyük rol oynadığına inananlar da vardır. Kişinin aldığı eğitimle birlikte olaylar karşısındaki özverisi, gayreti, kavrayışı ve problemlerini çözme konusundaki yaratıcılığı da hayatta başarılı olmasında çok büyük rol oynar. *Serenad* yapıtındaki Maya karakteri ile eğitilmiş, çalışan ve kendi ayakları üstünde duran bir Türk kadını aynı zamanda dul ve erkek çocuğunun tüm sorumluluğunu tek başına üstlenmiş bir kadın olarak toplumda yaşadığı zorluklar anlatılmıştır. Yaşadığı olumsuzlukları yenebilmek için sadece eğitimin yetmediği, Maya'nın Prof. Wagner ile arasında geçen ve toplum tarafından yanlış değerlendirilen olaylar yüzünden işini kaybetmesinden anlaşılmaktadır. Eğitilmiş, yabancı dil bilen ve iyi bir üniversitede rektör danışmanı olarak çalışan Maya, toplumun dul bir kadına bakış açısı yüzünden hem itibarından hem de işinden olmuştur. Bu olay, eğitim kavramına bağlı olup onun tavrını, duruşunu ve karakterini güçlendiren, yani geçmiş zaman uzamına göre karakterini değiştiren bir etken olmuştur.

“Şimdi Süleyman, üniversitede kim bilir ne cadı kazanları kaynatacaktı. Rektörlük özel kaleminde beni oldum olası sevmemiş olan yaşlı, şişman kadınlar, herhalde ağızlarını elleriyle kapaya kapaya konuşacaklardı.(...)”

“Aaaa! Tamamen mi çıplaklardı?”

“O yaşta adam demek bu işi becerebiliyorlar ha!”

“Bize bir burun kıvrımlar, bir havalar, özel kalemi çiğneyip rektöre doğrudan gitmeler...”

“Üniversite mezunuyum diye hava atmalar...”

“Her haliyle bir aşüfte!” (Livaneli, 131)

Eğitimli olmasının yanında yaşadığı olaylar karşısında takındığı tavır, problemlerini çözme kabiliyeti, bir anne olarak gösterdiği özveri ve en önemlisi bir kadın olarak gösterdiği gerçekçi ve cesur duruş vurgulanmıştır.

2.2. ÇEVRESEL ETKENLER

Karakter, küçük yaşlardan itibaren toplumun değer yargılarının benimsenmesi ile şekillenir. Eğer bir insanın kendini geliştirip olgunlaştırması isteniyorsa yapılacak en önemli şeylerden biri iyi bir çevreye sahip olmak olabilir. Çalışma, azim ve sebat gibi faktörler daha sonra da gelebilir. İlişkilerin giderek mekanikleştiği, dostlukların “teknolojik” hale geldiği toplumsal yapılarda “aile kurumu” önemini daha da çok hissettirmektedir. Çünkü hesapsız, karşılıksız, çıkarısız “sevgi” insana ancak çocukluk döneminde ailesi ile kazandırılabilir. Kendisi, çevresi ve içinde yaşadığı toplum ile barış içinde olabilen insanlar “aile” kurumunu hiçbir zaman dışlamayacak, aksine her zaman ihtiyaç hissedecektir.

Gelişim, sosyal yapının toplum değerlerine uyumlu olarak zenginleştirilmesidir ve değişimi de beraberinde getirir. Ancak toplum değerlerine ters düşerek meydana getirilen değişim, gelişimi hiçbir zaman sağlayamayacaktır. Burada değerlerin geliştirilmesi değil, aksine değiştirilmesi söz konusudur.

2.2.a. Bireyin, Çevresiyle Etkileşimi Ve İçinde Bulunduğu Koşullar

Çevre bireyin gelişiminde en önemli unsurlardan biridir. Ailede başlayan eğitim, okul hayatı ile birlikte çevreden alınan eğitime dönüşür. İnsanlar, deneyimleri ile yaşam sınavını geçmek için gerekli olan jokerleri biriktirirler. Birey bu jokerleri ne aileden alabilir, ne de okuldan. Bunları yaşayarak yanlış ve doğrularını belirleyerek kendi öğrenir.

Okul hayatının bitişi ve iş hayatının başlangıcı ile birey aileden tamamen kopar. Bu ana kadar kazandığı jokerler ona iyi bir hayat sağlayabilir ve unutmamak gerekir ki jokerler hiçbir zaman bitmez. Çevre her zaman yeni bir şeyler öğretir.

2.2.b. "Aile" Kavramı ve "Annelik" Olgusu

Türk toplumunda “aile” kavramı çok önemli olup genelde kadının rolü ve sorumluluğunun çok fazla olduğu ataerkil aile düzeni geçerlidir. Türk toplumunda kadın, daima çalışan çabalayan, eşinin, çocuklarının, evinin işlerini yüksünmeden yapan, isteklerini erteleyen fedakâr bir rol üstlenmiş ve hayatın tüm zorluklarını birlikte paylaştığı erkeğinin yanında hep ikinci planda kalmıştır. Bunun nedeni ise kadının kişisel zayıflığı değil toplumun biçtiği rolün değişmez kurallarıdır. Ailede çocuğun tüm sorumluluğu, annelik bir görevmiş gibi kadına verilmiş, babalık yapması gereken erkek hep ikinci planda kalmayı tercih etmiştir: “*Oğlun kalkmıyor, okula da gitmiyor. Ben artık uğraşamıyorum, senin de oğlun gel al!*” demiştim

ama toplantıya yetişmek zorunda olduğunu, daha fazla konuşamayacağını söyleyerek yüzüme kapatmıştı telefonu. Hırısından ağlamıştım.” (Livaneli, 40)

Bu kurallar hem Anadolu’da hem de şehirlerde yaşayan okumuş çağdaş kadınlar için de geçerli olmuştur.

“Ne yapalım, her işin zorlukları vardı. Benimki de böyleydi. Boşandığın kocan mahkeme kararına rağmen nafaka parasını ödemezse, 14 yaşındaki oğlunun bütün sorumluluğu ve okul masrafları senin omuzlarına binerse, Angelina Jolie gibi davranma lüksüne sahip olmuyordun elbette.” (Livaneli, 18)

Kadın, ataerkil toplumda erkeği tarafından ezilen sadece onun düşüncelerine göre yaşayan ve hatta toplum içinde erkeksiz yaşayamayacak bir varlık haline getirilmiştir. Bu durumda Maya tüm erkeklerin ilgi odağı olmuş ve bu durumdan da bir o kadar zarar görmüştür. “ ... *sakin sakın yemeğimi yemek yine mümkün olmadı. Bu sefer de beni gördüğü her yerde musallat olan genç doçent yakamı bırakmadı. Her fırsatta sırnaşan ve cinsel imalarda bulunan bu adama sinir oluyordum ...*” (Livaneli, 52)

Erkeklerin tacizine de maruz kalan Maya, kendi hem cinslerinin de göz hapsinde tutulmuş ve dedikodu malzemesi yapılmıştır. “*Erkeklerin gözünde açlık, kadınlarınkinde ise düşmanlık pırıltıları görülüyordu. 87 yaşındaki bir adamla seviştiğimi düşünüyor olamazlardı herhalde. Ama tutumları bu saçmalığa inandıklarını gösterir gibiydi....*” (Livaneli, 261)

Toplumda, seçme ve seçilme hakkı verilen okumuş ve iş sahibi olmuş kadınlar, özgür gibi gözükseler de aslında toplumda istedikleri şartlarda bile yaşayamamakta, istediği kıyafeti bile giyememektedirler. Kırsalda ırgat yerine çalıştırılan, evde hizmet eden, evleneceği erkeği bile seçme şansı olmayan ve sadece çocuk doğurma aracı olarak görülen kadının değersizliği

maalesef şehirlerde yaşayan modern görünümlü kadınlar için de devam etmektedir. Günümüzün eğitilmiş, çalışan belki evlenirken de eşini seçme fırsatını yakalamış görünen şehir kadınları, iş hayatında erkeklerle yarışmak ve kendini ispatlamak zorunda kalmakta ve yine erkekler tarafından cinsel obje olarak görülmekte ve her ortamda erkeklerin tacizine maruz kalıp şiddet görmektedir.

Yapıtta, çalışan kadının yaşamış olduğu diğer bir sorun da iş ve ev hayatının sorumluluklarını tek başına yüklenmek zorunda kalmasıdır. Çalışan kadın, işten arta kalan zamanında çocuklarıyla yeterince ilgilenememekte yani annelik görevini tam olarak yapamamaktadır. Bu durum kadınlarımızın kendilerini yetersiz hissetmelerine ve suçluluk duymalarına sebep olmaktadır.

“Bu çocukla ne yapacaktım? Ben mi yanlış yetiştiriyordum, yoksa bütün çocuklar mı böyleydi? ... Kerem benimle hiç konuşmuyordu. Sadece benimle değil hiç kimseyle konuşmuyordu. Bütün iletişimini internet üzerinden kurmaya başlamıştı.” (Livaneli, 38)

Maya ile oğlu arasındaki duygusal boşluk, günümüz çalışan kadınlarının "iyi anne" ve "çalışan kadın" rolleri arasında sıkışması durumuna yönelik bir gönderme olmuştur. Çocukla ve eşle yeterince iletişim kurulamayan ailelerde zamanla sorunlar büyümekte ve boşanmalar artmaktadır. Parçalanmış aile kavramı bu şekilde günümüzün en büyük sorunlarından biri haline gelmiştir. Boşanmış ailelerde büyüyen çocuk, anne ya da babası ile kalmakta ve bu ayrılıktan çok olumsuz bir şekilde etkilenmektedir. Çocuk aile içinde yeterli sevgiyi ve huzuru bulamayınca kendini mutlu eden aynı zamanda zararlı olan şeylere ilgi duymaya başlamaktadır. Bazı çocuklar ailesinin ilgisini çekebilmek için alkol, sigara, uyuşturucu kullanmaya başlamakta ya da en az zararla kendilerini bilgisayar dünyasına hapsetmektedirler.

“Kerem’in babasıyla dışarı çıktığı ender Pazar günlerinden birinde bilgisayarını açtım. Nelerle ilgilendiğini görmek istedim ve dehşet verici bir dünyayla karşılaştım. Ergenlik çağında bir erkek çocuğuna sunulan ne kadar çok porno film olduğunu görüp hayretten hayrete düştüm. Bu filmlerin hepsinde kadın korkunç bir aşağılamaya uğruyor, erkeğe hizmet etmek için bedeni hırpalanıyordu.” (Livaneli, 38)

“Bu eylemlerde sevginin, okşamanın, şefkatin hiç yeri yoktu.... Annesi de bu kadar aşağılanan kadın cinsine ait olduğu için mi bana hiç saygı göstermiyordu? Hasta bir dünyaydı bu”. (Livaneli, 39)

“Bir çocuğun başı derde girdiğinde babasını arayamamak ne garip bir şey diye düşündüm. Oysa önce babası aranmalıydı, hatta sadece babası, dayısı değil...”(Livaneli, 127)

Büyürken yanlarında güven ve korunma duygusunu alabilecekleri karakterde bir baba olmadığında çocuklarda ciddi bir güven eksikliği oluşmakta ve bu çocuklar toplum içinde korkak yaşayan bireyler haline gelmektedirler.

2.3. TOPLUMSAL OLGULAR

Bir insanın yaşadığı olaylar karşısındaki psikolojisinde sadece hayatına giren kişiler değil dış çevrenin baskısı da etkilidir. İnsanlar fikirlerini oluştururken ve karar verirken sosyal yapıdan ve unsurlarından büyük ölçüde etkilenirler. Aile ve arkadaş çevresi, sivil toplum örgütleri, dini veya siyasi gruplar, alınan kararları etkiler.

Toplumlar farklı kitlelerin bir araya gelmesiyle oluştuğu ve farklı pek çok insanı da barındırdığından bu kitleden etkilenmemek mümkün değildir. Belli sosyo-ekonomik kültüre sahip bir toplumda her insan bu düzene ayak uydurmak zorunda kalır. Asimile olmayan, kendini koruyabilen farklı yapıdaki karaktere sahip kişilerin topluma ayak uydurması çok zordur ancak toplum baskısı denen o güçlü etken karşısında çok fazla dayanamazlar. Toplum karşısında ya pes edip uyum sağlamak zorunda kalır ya da isyan edip hayatını sorgulayarak her anlarını zehir ederek geçirirler. Maya Duran da hayata karşı bir duruşu olan sayılı farklı karakterlerden biridir. İşini kaybetmek pahasına olsa da daima doğru bildiği şeyi yapmış, Ağabeyi ile olan ilişkisinin biteceğini bildiği halde etnik kökenini reddetmemiştir.

2.3.a. Etnik Kökenin, Bireyin Yaşamına Etkisi

Bir toplumda, kültürde dünyaya gelen her bireyin bireysel kimliği toplumsal kimliği ile beraber, etkileşimli olarak oluşur. İnsan, ontolojik olarak bir grup-varlıktır. Dolayısıyla ‘ben kimim?’ sorusuna verilen cevabın oluşturduğu ‘bireysel kimlik’, her zaman şöyle ya da böyle ‘biz kimiz?’ sorusuna verilen cevabı da, yani mensubiyet ve aidiyet unsurlarını da içermek zorundadır”. Sosyal kimliğin, bireyin psikolojik özelliklerini aşan bir yapıya bürünmesi ile birlikte, topluluk ve toplum temelli kendini tanımlama süreci ve kolektiflik aktif hale gelmektedir.

Etnik grup farklı bir tarihî kolektif şuurdan kaynaklanan kimliğin oluşturduğu bir tür sosyal gruptur. Kendi kültür, âdet, norm, inanç ve geleneklerine sahiptirler. Ancak, ırk farklılıkları bu tür grupların belirleyici bir özelliği olmakla beraber, grup üyelikleri evlenme veya sosyal olarak kabul edilmiş diğer yollarla değişebildiğinden, "etnik grup" kavramı "ırk grubu" kavramıyla eş anlama gelmemektedir

Etnik ayrımcılık insanların belirli bir etnik veya ulusal gruba bağlı olmaları gerekçesiyle eşit olmayan muameleye tabi tutulmaları ve tehdit edici, düşmanca, aşağılayıcı veya onur kırıcı bir ortamın yaratılması ve ayrımcılık yapılması emri veya talimatıdır. Etnik ayrımcılık insanların dinleri veya cilt renkleri veya uyrukları nedeniyle değişik konumlara konması şeklinde de olabilir.

Livaneli'nin *Serenad* yapıtında bu ayrımcılık, Alman Prof. Wagner ve onun hayatının aşkı Yahudi asıllı Nadia arasında geçen trajik aşk öyküsü üzerinden aktarılmıştır. Wagner, Nazi zulmünden en az bir Yahudi kadar etkilenmiştir. Yahudiler, Wagner'in üniversitede asistanlık yaptığı zamanlarda, Nazilerin çıkardığı yasayla birlikte dışlanmaya başlayıp, tüm kurumlardan atılır ve zulme maruz kalırlar. Wagner Nadia ile böyle tatsız bir olay neticesinde tanışır. Uzun zamandır âşık olduğu genç kıza Almanların sataştığını görür, onu kurtarır ve yıllarca türlü acılara ve ayrılıklara neden olacak bu büyük aşk başlamış olur. Ona "Serenad für Nadia" isimli besteyi yapar ve evlenir ama "Wagner" soyadını almak bile Nadia'nın Alman zulmünden kurtulması için yeterli olmaz. Türkiye'ye kaçmak üzere trene binen çift yine Naziler yüzünden ayrılmak zorunda kalır. Eşinin yanına, İstanbul'a gelebilmesi için yıllarca uğraşan Wagner tam bu amacını gerçekleştirmek üzereyken eşinin Struma gemisinde ölümüne şahit olur.

"Gelişmeleri kaygıyla izleyen Maximilian ve Deborah Wagner'in korktukları sosyal patlama, 9 Kasım 1938 gecesi başladı. Ertesi gün öğleden sonraya kadar devam eden büyük kargaşa, Almanya'nın ve insanlığın utanç günlerinden biri olarak tarihe geçti.... Saldırıları sonunda Yahudilere ait binlerce işyeri yağmalandı, yüzlerce insan yaralandı ve 91 Yahudi öldürüldü. "Kristallnacht" adı verilen bu gecenin sonunda doğan güneş ve çıkan yangınların alevi, yerlerdeki kırılan camlardan yansıyor ve kristal gibi

parlıyordu. Zaten “Kristal Gece anlamına gelen adı da bu nedenle verilmişti bu korkunç geceye.” O gün sinagoglar da yakılıp yıkıldı, hatta mezarlar bile tahrip edildi.” (Livaneli, 285)

“Bir gün, Nadia’nın anne babasının, Romanya Hitler tarafından işgal edildikten sonra öldürüldüğünü öğrendi. Bir binaya kapatmışlar. Sonra üçerli beşerli gruplar halinde salıverme yokmuş, uydurmaymış. Dışarı çıkardıkları insanları kasap çengellerine asarak öldürüyorlarmış.(Livaneli, 307)

“Nadia hayattaydı, Dachau kampındaydı, bebeğini kaybetmişti, Von Papen’in müdahalesiyle kamptan çıkarılmış ve vaftiz belgesi verilerek memleketi olan Romanya’ya yollanmıştı.” (Livaneli, 307)

“Evet, beklenen gemi gelmişti. Nihayet Nadia Türk karasularında, Max’ın bir iki kilometre uzağındaydı... Gemi önlerinden geçerken onlara iyice yaklaşmıştı... Profesör gözlerini zorluyordu ama bir türlü Nadia’yı göremiyordu.” (Livaneli,312)

Ancak, işler Wagner’in istediği gibi gitmemiştir. Struma gemisi, bu hengâme içinde, müthiş bir patlamayla havaya uçmuştur: *“Motoru kullanan balıkçı, sık sık profesöre müdahale ediyor, yabancı bir dilde bağıırıp duran bu adamın denize düşmesinden korkuyordu. Tam kolundan çekerek Maximilian’ı oturttuğu sırada, müthiş bir patlamayla Struma gemisi havaya uçtu.” (Livaneli, 323)*

Siyasî tarafından, bu olaya bakıldığında ise, havaya uçan gemiyle ilgili bir netlik yoktur. Kimisi Türkler’in kimisi Almanlar’ın batırdığını söylemektedirler. Gerçekler, yani gemiyi Sovyet denizaltısının batırdığı, bundan yıllar sonra ortaya çıkmıştır. Ayrıca *Serenad* yapıtında bu etnik ayrımcılık Ermeni Soykırımı ve Mavi Alay gibi tarihi olaylarla da anlatılmıştır.

“Eğimli olduklarını anlatıyordu babaannem, varlıklı bir ailenin çocuğuydu, kardeşleri vardı, büyük bir evde otururlardı, dedesinin keman çaldığını hatırlıyordu. Babaannem altı yaşındayken askerler gelip annesini, babasını, dedesini, amcalarını, teyzelerini götürmüşlerdi. Çünkü onlar bir Ermeni ailesiydi ve bütün Ermeniler zorunlu sürgüne yollanıyordu. Bu haber duyulduğu zaman annesi, onu ve kardeşlerini Müslüman komşularına emanet etmişti. Yolda başlarına ne geleceği belli değildi, gidenlerin yollarda çeteler tarafından soyulduğu, öldürüldüğü, kadınların memelerinin kesildiği, kızların ırzına geçildiği altın bilezikleri almak için kolların kesildiği anlatılıyordu. Bu yüzden çocuklarını saklamak istemişlerdi.” (Livaneli, 92)

Maya, karakterinin yaşadığı olaylar neticesinde kendi aile kökleri ve geçmişiyle ilgili gerçeklerin ortaya çıkmakta ve etnik ayrımcılığa maruz kalmaktadır.

2.3.b. Yapıtta Sözü Edilen Dönemlere Ait Tarihsel Gerçeklikler

Yapıt her ne kadar Prof. Wagner’in ve eşi Nadia arasında geçen büyük aşkın duygusallaştırılarak okura sunulmasıyla oluşturulmuşsa da Nazi dönemi, Ermeni Soykırımı ve Mavi Alay gibi bir çok tarihi olayda Maya Duran’ın hayatı üzerinde kesişerek, okura aktarılmıştır.

Bu olaylardan en önemlisi Hitler’in Yahudilere uyguladığı en büyük katliam ve iki aşkın tamamen ayrılmasına neden olan Struma Olayıdır. Bu olay 1941 yılında Romanya’nın Yaş şehrinde 4000 kadar Yahudi’nin öldürülmesi ve kalanların, ülkeden kaçmanın yollarını

aramasıyla başlar. Gazete ilanlarındaki sahte resimlere aldanıp, oldukça yüksek ücretler ödeyerek, çok eski olan ve sahibi de Yahudi olan Struma gemisine binerler.

1941 yılının 12 Aralık gününde, Köstence'den hareket eden Struma'nın yolcu kapasitesi yüz elli iken, gemi yedi yüz seksen kişi taşımaktadır. Tek tuvaleti bulunan, mutfağı olmayan ve yeterli gıda stokundan yoksun olan geminin yolcuları aldatıldıklarını hareketten kısa süre sonra anlamışlardır. Bütün ümitleri İstanbul'a varmaktır.

Struma'nın motorları henüz Romanya açıklarındayken iflas eder. Bir Rumen şilebi yüklü bir para karşılığı gemiyi tamir etmeyi kabul eder. Geçici bu tamirin ardından İstanbul'a zor bela gelen gemi Boğaziçi'nde yeniden arızalanır.

Gemide susuzluk ve gıda sorunu da baş göstermiştir. Mevcut yiyecekler önce çocuk ve kadınlara dağıtılır. Struma gemisindeki 780 Musevi için 'umuda yolculuk' giderek 'ölüm yolculuğuna' dönüşür.

Sarayburnu açıklarına çekilen Struma, karantinaya alınır. Bir yolcunun dahi karaya inmesine izin verilmez. Yolcuların bütün ümidi dünya kamuoyunun ve özellikle Amerika'da bulunan nüfuzlu Yahudilerin devreye girmesi ve İstanbul'a inmelerine izin verilmesidir. Ardından Filistin'e trenle gidebileceklerdir. Ancak pek sonuç alınamaz.

İstanbul'daki Yahudi cemaati harekete geçer ve gemiye sağlık ve yiyecek yardımı yapılmasına izin verilir. Ancak yardım yeterli olmadığı için kavgalar çıkmaya başlar. Tam 68 gün Sarayburnu açıklarında bekleyen ve iki Türk römorkunun eşliğinde Karadeniz'e doğru çekilmeye başlanan gemi başıboş bir vaziyette saatlerce sürüklenir ve bir Sovyet

denizaltısının gönderdiği torpille Karadeniz'in simsiyah sularına gömülürken yolcuların çoğu geminin batışıyla beraber çığlıklar arasında boğulur. Kalanlar denizin içinde dondurucu soğuğa teslim olur. Profesör Wagner'in eşi Nadia'nın da içinde bulunduğu bu gemiden ikinci kaptan ve genç bir yolcudan başka kurtulan olmaz. Karadeniz, 778 Romanyalı Musevi'ye mezar olmuştur.

Livaneli'nin *Serenad* romanında okuyucuya aktarılan bir diğer önemli tarihsel olay da İkinci Dünya Savaşı'nda yaşanmış Mavi Alay olayıdır. O dönemde, Kırım Türkleri, Stalin'in baskısı altında ezilmekteyken Hitler, Rusya'ya savaş ilan eder. Ankara, Kırım Türklerini, Almanların yanında savaşmaları için ikna eder. Nazi ordusu için kılavuzluk ve istihbarat sağlamak amacıyla, Kırım Türklerinden oluşan, Mavi Alay adında bir askeri birlik kurulur. Ancak, savaşın seyri değişir; Hitler, yenilir.

Mavi Alay askerleri, Stalin'den ve Kızıl Ordu'dan kaçmak için Avrupa içlerine göç etmeye başlarlar. Yakalandıklarında kurşuna dizileceklerini bilen sivil halk da onlara katılır. Avusturya'da, Drau nehri yakınlarına yerleştirilirler. 8. İngiliz Ordusu, Avusturya'yı işgal edince, İngilizlerin esiri olurlar. Rusya, İngiltere'den kamplarda tutuklu olan, Kırım Türklerinin iadesini ister. İngilizler, bu talebi kabul eder. Üç bin kişi, Ruslara esir düşmektense, Drau nehrinin soğuk sularına atlayarak, intihar ederler. İngilizler, kalan dört bin kişiyi, trenlere doldurup, vagonların kapılarına tahtalar çakarak, açılmayacak şekilde kapatırlar. Tren, Türk askerlerinin gözetiminde geçerken; Ankara ise yardım çığlıklarına kulaklarını tıkar ve sessiz kalır. Türk-Rus sınırına geldiklerinde, büyük bir çoğunluğu Kızılçak Barajının sularında intihar eder. Son kalan iki bin kişi de Türk askerlerinin gözü önünde, Rus askerleri tarafından kurşuna dizilir.

3. SONUÇ

Livaneli'nin *Serenad* yapıtında her bireyin kendine özgü bir yapısının olduğu ancak bu yapının oluşumunda cinsel kimliğinin ve kalıtsal özelliklerinin yanında yetiştiği ortamın, yaşadığı çevresel şartların, etnik ve kültürel koşulların ve hayatına giren insanların etkisinin çok fazla olduğu Maya karakteri üzerinden okura aktarılmıştır. Ana karakter Maya Duran'ın monoton bir hayatı varken bu hayatının değişmesine neden olan birçok olay yaşamış ve farklı insanlar tanımıştır. Maya'nın hayatının değişmesine neden olan kişilerden biri aynı zamanda yapıtın ikinci önemli karakteri olan Profesör Wagner'dir. Alman Profesörün Yahudi asıllı eşi Nadia ile yaşadığı trajik aşk öyküsünü duygusal bir biçimde okura anlatılırken aynı zamanda bu öykünün Maya'nın hayatı ile kesiştiği noktada yaşanmış önemli tarihsel olayları ve bu olaylarda yaşanan etnik köken ayrımcılığı yüzünden insanları yaşadığı dramları, ve bu olayların insanların hayata bakış açısını, olaylar karşısındaki duruşunu nasıl değiştirebildiğini anlatmaktadır.

Hayatta hiçbir değişim fedakârlık yapmadan gerçekleşmez. Daha anlamlı bir yaşam için, her ne kadar acı verse de bazı şeylerden vazgeçilmelidir. Maya, kendi değişim sürecinde yaşadığı olumsuz olaylar karşısında bile gerçekçi duruş sergilemiş, çok sevdiği oğlundan uzaklaşmak ve yaşadığı pek çok can sıkıcı olayın ardından çok ani kararlar alarak (İşinden ayrılmak ve yeni bir hayata başlamak vb. gibi) sonuçlarına katlanmak zorunda kalmıştır. Bular onun karakterinin ve hayatının değişmesinde bireysel ve toplumsal olgular olmuştur kurgu boyunca.

Yaşamda alınan bu ani kararların doğruluğunu bilmek mümkün değildir. Ancak önemli olan verdiğimiz kararların arkasında durabilmek ve olaylar karşısında sergilediğimiz tavidir çünkü bu gelecek zamandaki hayatımızı ve en önemlisi karakterimizi belirleyecektir. Livaneli bu yapıtında da Maya Duran'ın hayatıyla ilgili verdiği kararların neden olduğunu ve Maya Duran'ın hayatını belirli olgular ve onların sonuçları şablonunda incelemiştir. Dolayısıyla yapıt; Maya odak figürünün yaşadıklarının bireysel, çevresel ve toplumsal olgular kapsamında inceleyen; ve bu yaşanmışlıkların sonucunu yine bu kapsamda anlatan bir roman olmuştur. Romanın sonucu ise netleştirmemiş ve yorumu okura bırakmıştır. Bu; odak figürün gelişiminde, yaşanmışlıkların bütün ayrıntılarıyla verilmiş olduğu hesaba katılarak düşünülürse; Livaneli'nin gerçek yaşamdan bir kesit sunması, yapıtın sonunu, bu tarihsel gerçeklerle kumaca kişiliklerin etkileşimiyle oluşturulan kurgunun sunduğu veriler kapsamında okuyucunun tahminine bırakma isteğiyle örtüşüyor olabilir.

4. KAYNAKÇA

- Livaneli, Zülfü. Serenad. İstanbul: Doğan Kitap, 2011.
- "(KAD) Kritik Ve Analitik Düşünme Platformu/ Kişilik Kuramları Ve Karakter Gelişimi." (KAD) Kritik Ve Analitik Düşünme Platformu. KAD, n.d. Web. 20 Feb. 2015.
- "KİŞİLİK GELİŞİMİNDE ÇEVRE ETKİSİ." KİŞİLİK GELİŞİMİNDE ÇEVRE ETKİSİ. Milli İrade, Web. 20 Feb. 2015.
- "Eğitimin Önemi." Kişisel Gelişim Makaleleri Kişisel Gelişim. İzmir Kişisel Ve Kurumsal Gelişim Akademisi, n.d. Web. 20 Feb. 2015.

- "Çocuğun Gelişiminde Çevrenin Etkisi." Delinetciler Forum Delinetciler Portal RSS. İksir Bilgi Teknolojileri, 26 Mar. 2010. Web. 20 Feb. 2015.
- "Sözlükte "karakter" Ne Demek?" Karakter Nedir? Karakter Anlamı Ve Hakkında Bilgi. Cem Aslan, n.d. Web. 26 Feb. 2015.